

L'ESCOLA PROFESSIONAL DE LA DONA DEL PATRONAT SOCIAL FEMENÍ DE LLUCMAJOR

Jordi Vallespir i Soler
Palma de Mallorca, 6-X-1980

"L'Escola Professional de la Dona, establerta a Lluçmajor com a filial i a despeses del Patronat Social Femení, es proposa..."(1).

Així comença el primer article del Reglament de l'Escola publicat al Gener de 1946, sobre el qual intentarem fer una simple exposició, més que una valoració crítica o un estudi profund ja que aquesta tasca pedagògic-social exercí una influència notable dins la vida cultural –bastant tancada i exclusiva d'una minoria– del poble de Lluçmajor des d'abans de la meitat de segle.

Una de les primeres coses que ens crida l'atenció és el saber com s'arriba a la creació de l'Escola que no va eixir d'importància dins un ambient i enmig d'unes circumstàncies que no li eren del tot favorables i les relacions existents entre ella i el Patronat que la fa possible. Per tot això tornarem uns anys arrera, vint exactament.

L'any 1926 arriba destinat a Lluçmajor el religiós franciscà Pare Joan Caldentey i Vidal (Vilafranca, 1901 – Nova York, 1969), home actiu i dinàmic, polifacètic i amb gran visió de futur, que exercirà un paper molt important en la vida cultural del poble durant un quart de segle.

Al poc temps, essent Director del col·legi "San Bonaventura", organitzà la "Catequesi de les Filles de Maria", l'any 1930. Aquesta associació que en principi desenvolupà una labor essencialment pastoral, obrí poc a poc les portes a tota mena d'activitats socials i culturals; activitats que, juntament amb funcions teatrals i certàmens literaris que s'organitzaven amb els nins del Col·legi, fan necessària la creació d'una nova entitat que coordini els esforços i els faci aprofitables per a un màxim de gent.

Sorgeix així, de la mà del Pare Caldentey, el "Patronat Social Femení" amb els locals al carrer del Convent, l'any 1935 (2). Les finalitats del Patronat, entre altres, eren les següents: "dur a terme una formació religiosa, moral i cultural de la joventut obrera femenina" i "ocupar-se de totes les qüestions que interessaven a la vida social i professional de la dona obrera" (3) i els mitjans per aconseguir-ho eren:

- Una catequesi.
- Una escola nocturna.
- Una biblioteca ambulant.
- Una coral.
- Cercles d'estudis.
- Un grup de teatre (4).

Al mateix temps, el 24 de Novembre, s'inaugura al carrer de Sant Francesc un teatre-saló d'actes on s'hi duran a terme la majoria d'activitats i que serà una de les principals fonts d'ingressos del Patronat (5).

Des dels primers dies les activitats culturals foren contínues (6) i molt intenses com es pot deduir dels programes; al Juny de 1936, per exemple, constatem que es dugueren a terme elmenys vuit funcions. La gran quantitat i diversitat d'actes culturals: teatre, sarsuela, cinema (7) i documentals, vetllades poètiques i literàries, conferències, concerts... fan de Lluçmajor un focus cultural de primer ordre.

Amb la posta en marxa del Patronat, s'acabava de donar una gran passa; però la realitat és que els projectes del Pare Joan eren molt més ambiciosos, i aquesta no era sinó una primera etapa.

L'any 1939, el 24 de Maig, es reconeix oficialment el Col·legi "Sant Bonaventura", on hi funcionen dues seccions: una masculina i l'altra femenina (8).

El Director del Col·legi i del Patronat, preocupat també per la formació religiosa de les al·lotes, publicà a despeses del Patronat "Verdades y cuentos de doncellas", 1943 i "... ¡y bebe y danza la ciudad!...", l'any 1945.

Sis anys més tard arribà el torn a l'"Escola Professional de la Dona". El dia 20 de Gener de 1946 es publicà el reglament redactat pel mateix Pare Caldentey, on hi restaven inclosos els objectius proposats i les activitats que havien de dur-se a terme. Tot aquest reglament és una mostra viva del que va ésser aquesta escola professional del qual en veurem ara un parell de punts.

Els objectius que es pretenen amb l'Escola són:

1. "Ésser centre complementari de la feina pedagògica i cultural del Patronat..."
2. "Capacitar a les alumnes i sòcies del Patronat per a les diferents professions de la dona".
3. "Evitar que moltes alumnes i sòcies tinguin que renunciar als beneficis i ensenyances del Patronat abans de temps, degut a la necessitat d'aprendre un ofici per a guanyar-se la vida".
4. "...estimular i arrelar l'amor al treball, la rectitud en les compres i vendes, el principi d'ajuda mútua, l'honestedat de costums i el desig de superació en la presentació cada vegada més perfecta de les feines a elles encomanades" (9).

Per tot això es durà a terme l'ensenyament de les diverses matèries a tres nivells: una etapa preparatòria (10), un curs d'aprenentatge i el darrer de perfeccionament (11).

L'etapa preparatòria comprenia dos cursos i pretenia orientar professionalment a les nines de 12 i 13 anys, una vegada acabats els estudis primaris. S'efectuaven unes proves, redactades per la mateixa escola, amb la intenció de descobrir en què mostraven més aptituds per així encaminar-les millor en l'elecció d'ofici o professió. Les assignatures eren les següents: cultura general, dibuix, pràctiques de taller i formació religiosa, moral i patriòtica.

Les etapes d'aprenentatge i perfeccionament es duen a terme en dos cursos cíclics que comprenien les següents matèries i especialitats:

Arts gràfiques: Caixistes, impressores, litògrafes, enquadernadores i decoradores de llibres.

Arts del vestit: tall i confecció del vestit, tall i confecció de roba blanca, tall i confecció per a nous nats, guanteria i capelleria.

Arts del teixit: labors de punt, brodats, randes, catifes, tapissos i teixit a mà.

Treballs artístics: pepes i ninots, joguineria, flors artificials, pintura, ceràmica i esmalt i feines en cuir.

A més, dins de cada especialitat, hi havia les següents matèries fonamentals i complementàries que eren obligatòries a totes les alumnes, encara que qualsevol alumne podia sol·licitar la possibilitat d'assistir a classe d'una matèria aïllada, la qual cosa es concedia mentre no obstaculitzés la bona marxa del Centre.

Ensenyances fonamentals: dibuix artístic aplicat a la professió i exercicis d'inventiva de dibuix decoratiu.

Ensenyances complementàries: urbanitat, higiene, economia domèstica, nocions de dret, història artística de la professió i tecnologia i metodologia professional.

Per poder seguir els plans d'instrucció i formació de l'Escola calien una sèrie de condicionaments, com eren: "haver complert els dotze anys, ésser sòcies del Patronat, tenir bona veu o afició a la música, pertànyer a la Coral Femenina, a la Rondalla o al Grup de Teatre del Patronat, i aprovar un examen teòric-pràctic" (12). Part d'aquestes normes es donaven amb la finalitat de sostindre el Patronat, ja que aquest feia possible la majoria d'actes culturals i el funcionament de la mateixa Escola.

És interessant assenyalar que per promoure l'interès pel treball, tenien matrícula gratuïta totes les alumnes que aconseguien la nota d'Excel·lent a la meitat de les assignatures i se'ls garantia el quedar-se com a professores de l'Escola una vegada acabats els estudis (13).

Finalitzats els quatre anys d'estudis es concedia el títol de Mestres de Taller o, després d'una revàlida, el de Professores que essent de caràcter particular era vàlid sempre per a la mateixa escola (14).

Aquest era el programa del Centre i pensam que encara avui podia ésser molt profitós —almenys en el que fa referència a les assignatures—, per a molts de centres de F.P. Es pot assegurar, per altra part, que aquests cursos no es quedaren en projectes ja que hem pogut parlar amb persones que hi participaren activament (15) i ens confirmen que s'impatrien totes les matèries abans assenyalades.

Les classes es desenvolupaven en un ambient familiar i al mateix temps amb rigidesa acadèmica. La metodologia era senzilla però efectiva: després de les explicacions, es feien pràctiques sobre el que s'acabava de veure ja que la matrícula, de 12 a 15 alumnes, ho permetia perfectament.

Després d'això no es pot sinó avaluar positivament aquesta tasca cultural que, dedicada essencialment a la formació i orientació professional de la dona, ha estat única dins la història de l'ensenyament a Lluçmajor. Hem de notar també la importància d'aquests esforços de cara a la dona dins unes circumstàncies històriques i un ambient que no era gaire favorable a aquesta mena d'activitats, tenint sobretot en compte que eren molt reduïts els casos en què es proposava donar una formació útil i pràctica de cara al món del treball i a les necessitats de la vida i més encara referent a la població femenina.

Amb el que hem anat dient es pot pensar que les activitats socials i culturals es dirigien només a la dona; la realitat no és aquesta. S'hi dedicaren més esforços i són més de ressenyar perquè la cosa més corrent era desentendre-s'en tot i quan no hi havia cap facilitat per a dur-ho a bon terme. Però no hem d'oblidar el Col·legi on, en sis anys, sortiren 32 batxillers, persones avui amb uns estudis i una professió que no hauria estat possible en unes circumstàncies més "normals".

De fet, les dues entitats no estaven deslligades una de l'altra i seran el mateix Patronat —que facilità l'Escola Professional— i el Col·legi que donaran lloc a l'Ateneu "Ramon Llull", fundació post-escolar d'alta cultura, conceputat i imaginat pel seu fundador com a coronament de totes les altres institucions.

"Lluçmajor ha de mantenir, així com cal a una ciutat rica, feïnera i pròspera, un Centre d'aportació i assimilació cultural; ha d'estar al corrent de tot avanç útil i de tota conquesta del saber humà" (16), per això s'hi donaren conferències de tot tipus i per les persones que més destacaven en la vida pública i cultural de l'Illa.

Els objectius, assenyalsats al mateix discurs d'inauguració, són els de "formar savis i competents professors, completar les lliçons als estudiants, dotar de recursos pràctics als oficinistes, lograr empresaris competents, intruir als obrers per a una millora tècnica de la indústria, de l'agricultura i de la ramaderia".

Els mitjans per aconseguir-ho es poden qualificar de somni i superar tota previsió. Tan sols l'enunciat de les diverses seccions que es tractaven ja ens parla de la categoria de l'Ateneu. Vetaci la confirmació del nostre comentari:

1. Teologia, Filosofia i Pedagogia.
2. Dret, Economia, Política.
3. Filologia.
4. Literatura.
5. Estudis grecs i llatins.
6. Llengües modernes.
7. Història.
8. Història Hispano-Americana.
9. Geografia, Prehistòria i Etnografia.
10. Art i Arqueologia.

11. Ciències Biològiques.
12. Ciències Geològiques.
13. Ciències Exactes, Físiques i Químiques.
14. Diaris i Revistes (17).

L'endegament d'una obra com l'Ateneu parla per ella mateixa del nivell cultural i del progrés del poble de Lluçmajor. Encara que la concurrència no fos excessiva (hi havia un centenar de socis) les possibilitats que ofería aquesta fundació eren il·limitades. Just les condicions que afavoreixen i possibiliten la nova fundació, un any després de la creació de l'Escola Professional de la Dona –el 20 de Gener de 1947– són un fidel reflex del que s'havia aconseguit fins a aquell moment.

Ja no resta sinó dir que el Patronat, l'Escola Professional i l'Ateneu (18) funcionaren fins el mes de Març de 1952, data en que en un dit i fet i per raons externes a aquestes associacions, el fundador i director Pare Caldentey fou obligat a traslladar-se al col·legi "Porciúncula" de l'Arenal des d'on passà, després d'una breu estància (19), a Quintanar de la Orden (Toledo), on tampoc hi residí gaire temps. Morí a la ciutat de Nova York l'any 1969, on havia continuat la mateixa tasca d'expansió cultural i promoció social al barri al qual fou destinat.

No podem concloure aquestes notes sense remarcar, una vegada més, la importància de la labor coordinadora i directora del Pare Caldentey ja que sense la seva forta personalitat i capacitat emprenedora probablement algunes, sinó totes, d'aquestes associacions no haurien arribat a néixer. El que deixassin de funcionar des del mateix moment de la seva partida, nés una prova més.

NOTES

- (1) Reglament de l'Escola Professional de la Dona. Cap. I, art. 1, pàg. 5.
- (2) Pel Reglament imprès a la mateixa impremta del Patronat, deduíem com a data de fundació el 9 de Setembre de 1935, encara que el Govern Civil no ho aprovà fins el 16 del mateix mes i el Bisbe Miralles no donà el vist i plau fins el 20 de Desembre.
- (3) Reglament del Patronat Social Femení de Lluçmajor, cap. I, art. 1, pàg. 1.
- (4) Reglament citat, cap. II, art. 3, pàg. 2. A partir del capítol cinquè s'especifiquen els objectius de cadascuna d'aquestes institucions.
- (5) Aquest local tenia cabuda per a unes dues mil persones i el dia de la inauguració en quedaren més de cinc centes sense poder-hi entrar. Actualment funciona com a sala de cinema.
Vegeu: "La Almudaina" del 26 de Novembre; "Correo de Mallorca" del 27 de Novembre i també L'"Heraldo de Cristo", que hi dedicà un ample reportatge.
- (6) "Correo de Mallorca", dies 5, 11 i 29 del mes de Desembre de 1935.
- (7) El 25 d'Octubre de 1936, es projectà la pel·lícula "Desfile de Primavera" amb la qual s'inaugurà al poble el cinema sonor.
- (8) Aquest fet resultava un gran problema pel Col·legi ja que amb poca matrícula comptava amb el professorat titulat i es tenien que doblar les classes degut a les dues seccions. El que pogué anar endavant fou gràcies a les aportacions econòmiques del Patronat.
- (9) Reglament de l'Escola Professional de la Dona del Patronat Social Femení de Lluçmajor. Cap. I, art. 1, pàgs. 5-6.
- (10) De la qual quedaven dispensades les alumnes que tenien fets els tres primers cursos del batxillerat. Reglament citat, cap. IV, article 7.
- (11) Ibidem., cap. II, pàgs. 7 iss.
- (12) Capítol tercer del Reglament.
- (13) Vegeu el Reglament, cap. IV, art. 10.
- (14) Ibidem., cap. V, pàg. 11.
- (15) Per raons que no vénen al cas, es va fer desaparèixer tota la documentació que ens podria donar clàries sobre l'Escola i el seu funcionament, quan es destinà inesperadament al P. Joan a un altre convent. Avui tan sols podem comptar amb el Reglament i algunes fotografies de dibuix, solfeig, costura, cuina, pintura... i el testimoni directe de les persones que hi varen intervenir.
- (16) Veure el Discurs d'Inauguració de l'Ateneu "R. Lull".
- (17) Del full de presentació de la nova fundació cultural.
- (18) El que el col·legi seguís funcionant es deu a la labor desinteressada d'alguns amics del P. Caldentey que en el moment de la crisi supliren les deficiències ocasionades per la seva marxa.
- (19) Durant aquest temps escrigué un altre llibre en vers, sobre la vida de Sant Francesc, titulat *El Heraldo del Gran Rey* amb il·lustracions de D. Francesc Salvà de l'Allapassa i també seves, que es publicà l'any 1962.